

VĚTY PŘÍPUSTKOVÉ

V přípustkovém souvětí je vyjádřen **rozpor mezi větou hlavní a vedlejší**. Splnění podmínky obsažené ve větě vedlejší nevede ve větě hlavní k očekávanému či předpokládanému výsledku.⁵⁶ Např. rozpor ve větě „Třebaže/ačkoliv pilně studoval, dostal špatnou známku“ vychází z nenaplněného předpokladu, že intenzivní studium vede k dobrým známkám. V češtině bývají přípustkové věty uvozeny spojkami „ačkoli(v)“, „třebaže“, „třeba(s)“, „přestože“, „přesto, že“, „i když“, „i kdyby“ apod. Přípustka může být vyjádřena i různými adverbialními spojeními, např. „přes +ak.“, „proti +dat.“, „bez ohledu na +ak.“⁵⁷

Věty přípustkové mají blízko k větám podmínkovým. Některé podmínkové věty mohou mít přípustkový významový odstín, hranice mezi oběma typy vět nemusí být zcela zřejmá a interpretace může záviset pouze na kontextu.

Věty přípustkové obvykle předcházejí před větou hlavní, což odpovídá tomu, že obvykle vyjadřují tzv. téma celého souvětí.⁵⁸

Spojky, výrazy ve větě hlavní

Věty přípustkové mohou být uvozeny různými spojkami, které se v klasické latině obvykle pojí s určitým slovesným způsobem.

<i>Quamquam, etsi, tametsi</i>	ačkoli, třebaže, i když, přestože	indikativ
<i>Cum</i>	ačkoli, třebaže, i když, přestože	konjunktiv
<i>Etiam si (etiam si)</i>	ačkoli, třebaže, i když, přestože, i kdyby	indikativ, konjunktiv
<i>Quamvis</i>	třebaže, jakkoli, ačkoli	konjunktiv
<i>Ut</i>	třebaže, i když, ačkoli	konjunktiv
<i>Licet</i>	třebaže, i když, ačkoli, ať	konjunktiv

Některé přípustkové spojky (*cum, ut*) mohou mít také jiné významy a přípustkového významu nabývají na základě kontextu. Jiné (zejména *licet*, ale i *quamvis*) nejsou v klasické latině ještě plně vyvinuty a je u nich patrný původní význam.

V přípustkových větách se negace většinou vyjadřuje pomocí zápornky **non** nebo

56 Karlík (1995, s. 480) mluví v souvislosti s přípustkovými větami o tzv. neúčinné příčině.

57 Další příklady včetně vět viz Karlík (1995, s. 482–483).

58 Termínem „téma“ se zde označuje výchozí informace či předpoklad, po nichž následuje informace nová, obsažená ve větě hlavní.

záporných výrazů *nemo* „nikdo“, *nihil* „nic“, *nullus* „žádný“, *numquam* „nikdy“ apod.

Ve větě hlavní se objevuje především výraz **tamen** „přesto, přece“, který se vyskytuje téměř vždy po vedlejších větách uvozených spojkami *quamquam*, *etsi*, *tametsi* a velmi často i v ostatních případech.⁵⁹ Ve větě hlavní se dále mohou objevit např. výrazy **certe** „zajisté“, **nililo minus** „nicméně“, **verum** „však“, které mohou stát samostatně nebo v kombinaci s *tamen*.

Typy přípustkových vět

Věty přípustkové lze rozdělit do **několika skupin**, které jsou charakterizovány svým významem i použitím určitých spojek a slovesných způsobů. Do první patří věty po spojkách *quamquam*, *etsi*, *tametsi* a *cum concessivum*, do druhé věty s *etiamsi* a do třetí věty s *quamvis*. Kromě toho mohou být přípustkové věty uvozeny vyvíjející se spojkou *licet* nebo spojkou *ut*.

1. *Quamquam, etsi, tametsi, cum concessivum*

Přípustkové věty se spojkami *quamquam*, *etsi*, *tametsi* „ačkoli, třebaže, přestože, i když“ podávají děj jako **skutečný**. Používá se v nich **indikativ** (1), (2), v poklasické latině se však vlivem jiných spojek může objevit i **konjunktiv**. Ve větě hlavní se často vyskytuje výraz *tamen*.

(1) ... **tametsi probabam** eius eloquentiam, **tamen non pertimescebam**; aliquot enim in causis eum videram frustra litigantem. (Cic. Cael. 27)

...ačkoliv jsem uznával jeho řečnické umění, přece jsem se nebál. Viděl jsem totiž, jak se v několika případech přel neúspěšně.

(2) **Quamquam** haec etiam auditu acerba **sunt, tamen** audire tolerabilius **est** quam videre. (Cic. fam. 7, 30, 1)

Ačkoliv se tyto věci těžko poslouchají, přece je snesitelnější je slyšet než vidět.

Stejný význam mají i věty uvozené spojkou *cum* označovanou jako ***cum concessivum***. Následuje po něm **konjunktiv podle souslednosti časů** (3). Ve větě hlavní je indikativ. Přípustkový význam je naznačen výrazem *tamen* ve větě hlavní nebo vyplývá z kontextu. Konjunktiv zde **nevyjadřuje myšlenou přípustku** jako ve větách a *etiamsi* (viz níže),

⁵⁹ Viz Martín Puente (2009, s. 672).

ale slouží k vyjádření odlišnosti od indikativního *cum temporale*, které pouze umisťuje děj v čase. Konjunktiv ve větě vedlejší i indikativ ve větě hlavní se do češtiny překládají indikativem příslušného času.

- (3) *At cum esset in Italia bellum tam prope a Sicilia, tamen in Sicilia non fuit.* (Cic. Verr. II 5, 6)

Avšak třebaže válka v Itálii se odehrávala tak blízko od Sicílie, na Sicílii přesto nebyla.

2. *Etiam si (etiam si)*

Ve větách se spojkou *etiam si (etiam si)* „i když“, „i kdyby“ může být **indikativ i konjunktiv**. Indikativy a konjunktivy se používají stejně **jako ve větách podmínkových** (indikativ pro realitu (4), konjunktiv přezentu a perfekta (5) pro potencialitu a konjunktiv imperfekta (6) a plusquamperfekta (7) pro nerealitu). Vedle základních typů, které mají stejný slovesný způsob ve větě hlavní i vedlejší, se stejně jako ve větách podmínkových objevují smíšené typy, zejména kombinace konjunktivní věty vedlejší s indikativní větou hlavní (5).

Věty s *etiam si* vyjadřují obvykle **myšlenou přípustku**, a proto se v nich objevuje **nejčastěji konjunktiv**. **Indikativ** se používá zejména pro vyjádření **opakovaných obecněji platných dějů** (4). Vlivem jiných spojek však může indikativ po *etiam si* vyjadřovat i skutečný děj stejně jako po spojkách *quamquam, etsi, tametsi*.

V indikativní větě se spojka *etiam si* překládá do češtiny jako „i když, ačkoli, přestože, třebaže“. V konjunktivní potenciální větě se překládá jako „i když“ nebo „i kdyby“ a v konjunktivní nerealné jako „i kdyby“.

- (4) *Sapiens etiam si contentus est se, tamen habere amicum vult...* (Sen. *epist.* 9, 8)

Ačkoliv si moudrý vystačí sám, přece chce mít přítele...

- (5) *Non est, quod illi credas, etiam si dixerit: „Iterum non faciam.“* (Sen. *dial.* 5, 27, 3)

Není důvod, proč bys mu věřil, i kdyby řekl: „Podruhé to neudělám.“

- (6) *Equidem, etiam si oppetenda mors esset, domi atque in patria malle quam in externis atque alienis locis.* (Cic. *fam.* 4, 7, 4)

I kdyby bylo třeba zemřít, chtěl bych jistě raději zemřít doma ve vlasti než daleko v cizině.

- (7) *Hoc quidem fecisset, etiam si a librario admonitus esset.* (Cic. *Att.* 12, 21, 1)

Zajisté by to byl udělal, i kdyby ho vybídl písař.

3. *Quamvis*

Spojka *quamvis* vznikla spojením *quam* „jak“ a *vis* „chceš“, původně tedy znamenala „jak chceš“, „jakkoli“. *Quamvis* bylo nejprve adverbium, které ve spojení adjektivem nebo adverbium vyjadřovalo míru (např. „jak chceš velký“, „jakkoli velký“). Postupně se z *quamvis* vyvíjela spojka, která si však uchovávala část původního významu, a proto se objevuje často ve větách obsahujících **adjektivum** nebo **adverbium**, které může vyjadřovat **různé stupně vlastnosti** (např. „dlouhý“, „velký“, „statečný“ apod.). Nejvyššího stupně vývoje dosahuje *quamvis* ve větách, kde takové adjektivum nebo adverbium není. V těchto případech funguje čistě jako přípustková spojka bez původního adverbálního významu.

Ve větách s *quamvis* se vyskytuje **konjunktiv podle souslednosti časů** (8), (9), častěji se používá **zejména konjunktiv prézentu** (8) nebo **perfekta**. Ve **větě hlavní** se používá **indikativ**. Do češtiny se spojka *quamvis* obvykle překládá jako „ačkoli“, „třebaže“, „přestože“, „i když“, „jakkoli“. Konjunktiv ve větě vedlejší i indikativ ve větě hlavní se do češtiny obvykle překládají indikativem příslušného času.

(8) *Quamvis res mihi non placeat, tamen contra hominum auctoritatem pugnare non potero.* (Cic. Verr. II 3, 209)

Jakkoli se mi ta věc nelíbí, přece nebudu moci bojovat proti vůli lidí.

(9) *Illa, quamvis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non moverunt.* (Cic. fam. 7, 32, 3)

Jakkoli by to bylo směšné, a ono to směšné bylo, přece mě to nerozesmálo.

V neklasické latině se může vlivem jiných spojek objevit ve větě s *quamvis* také indikativ. Vedle funkce spojky si však *quamvis* uchovává i v klasické latině původní adverbální význam. V těchto případech se vztahuje pouze k adjektivu nebo adverbium a vyjadřuje stupeň jejich vlastnosti. Vyskytuje se např. v hlavní větě s indikativem (10) nebo konjunktivem (11), ale i v různých vedlejších větách (12).

(10) *...per auras / mellis apes quamvis longe ducuntur odore, / volturiique cadaveribus...* (Lucr. 4, 678)

...včely letí jakkoli daleko za vůní medu a supi za mršinami...

(11) *Eo si onere carerem, quamvis parvis Italiae latebris contentus essem.* (Cic. fam. 2, 16, 2)

Kdybych neměl s sebou tuto přítěž, spokojil bych s jakkoli malým úkrytem v Itálii.

(12) *In quo [sc. dolore] prima illa consolatio est, vidisse me plus quam ceteros, cum cupiebam quamvis iniqua condicione pacem.* (Cic. fam. 6, 4, 4)

V té bolesti mi bylo útěchou zejména to, že jsem byl prozíravější než ostatní, když jsem chtěl mír za jakkoliv nevýhodných podmínek.

Hranice mezi adverbálním a spojkovým významem však nemusí být vždy zřetelná.

4. Ut

Mezi přípustkové spojky se řadí také **ut s konjunktivem**, jehož původ a status však není zcela jasný.⁶⁰

Ve větách s *ut* se používá **konjunktiv podle souslednosti časů** (13), (14). V řadě případů se vyskytuje konjunktiv přítomného (13) nebo perfekta po čase hlavním, kde by bylo možné interpretovat *ut* jako částici doprovázející přípustkový konjunktiv. Jsou však doloženy i konjunktivy imperfekta (14) a plusquamperfekta po čase vedlejších, které svědčí o tom, že *ut* získává stále více status spojky. Podle Trainy⁶¹ je ve větách s *ut* zdůrazněna fiktivní povaha přípustky.

Ve větě hlavní se používá indikativ. Do češtiny se spojka *ut* překládá jako „ačkoli“, „třebaže“, „přestože“, „i když“. Konjunktiv ve větě vedlejší i indikativ ve větě hlavní se do češtiny obvykle překládají indikativem příslušného času.

- (13) *Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.* (Ov. Pont. 3, 4, 79)

Třebaže chybí síly, vůle je přece chvályhodná.

- (14) *...ut summa haberem cetera, temporis quidem certe vix satis habui, ut rem tantam, tot controversiis implicatam, possem cognoscere.* (Cic. Quinct. 3)

... třebaže jsem měl dostatek všeho jiného, sotva jsem měl dost času, abych se mohl seznámit s tak rozsáhlou záležitostí, spojenou s tolika spory.

5. Licet

Licet znamená původně „lze“, „je dovoleno“. V klasické latině není *licet* ještě plně vyvinutou podřadící spojkou, protože je u něho **stále vnímán slovesný původ**. Projevuje se to např. tím, že *licet* je stále chápáno jako čas hlavní, a proto se po něm obvykle vyskytuje pouze **konjunktiv přítomného** pro vyjádření **současnosti** a **konjunktiv perfekta** pro vyjádření **předčasnosti**. Ve větě hlavní je obvykle indikativ hlavního času. Výskyt jiných časů svědčí o postupujícím vývoji *licet* směrem k přípustkové spojce. Spojka *licet* je plně vyvinuta v Apuleiově díle a v pozdní latině se stává nejčastěji používanou přípustkovou spojkou.⁶²

Do češtiny se *licet* překládá jako „třebaže“, „i když“, „at“, ale i jako „i kdyby“, pokud věta má potenciální významový odstín (15), (16). Konjunktiv věty vedlejší se překládá indikativem a po „i kdyby“ kondicionálem.

60 Viz Bertocchi a Maraldi (2011, s. 170).

61 Traina (1993, s. 455–456).

62 Viz Bertocchi a Maraldi (2011, s. 181).

- (15) *Licet vastum traieceris mare, licet, ut ait Vergilius noster, terraeque urbesque recedant, sequentur te, quocumque perveneris, vitia.* (Sen. *epist.* 28, 1)
I kdybys přeplul širé moře, i kdyby, jak říká náš Vergilius, mizely na obzoru země a města, chyby půjdou s tebou, ať půjdeš kamkoli.
- (16) *Si cui (...) sua non videntur amplissima, licet totius mundi dominus sit, tamen miser est.* (Sen. *epist.* 9, 20)
Jestliže někdo nepovažuje to, co má, za velké bohatství, pak i kdyby byl pánem celého světa, je přesto ubohý.

Jiné způsoby vyjádření přípustky

Přípustkového významu mohou nabývat také některé další věty nebo konstrukce. Jsou charakteristické tím, že přípustkový význam vyplývá z kontextu. Někdy může být naznačen např. přítomností výrazu *tamen*, není to však podmínkou.

Spojkové věty

Přípustkový významový odstín mohou získávat **podmínkové věty** se *si*, viz výše *Významové odstíny podmínkových vět*.

Vztažné věty

Přípustku mohou vyjadřovat také **vztažné věty konjunktivní**, v nichž se používá **konjunktiv podle souslednosti časové** (17). Ve větě hlavní je obvykle indikativ a může se v ní objevit *tamen*. Použití konjunktivu vychází z téhož principu jako u vět s *cum concessivum*. Konjunktiv v nich neslouží k vyjádření nereality či potenciality, ale naznačuje významovou odlišnost od vztažných vět s indikativem. Do češtiny lze tyto věty překládat pomocí přípustkových spojek nebo vztažných zájmen s indikativem.

- (17) *Namque egomet, qui sero ac leviter Graecas litteras attigissem, tamen cum pro consule in Ciliciam proficiscens venissem Athenas, complures tum ibi dies sum propter navigandi difficultatem commoratus.* (Cic. *de orat.* 1, 82)
Neboť i já, ačkoliv jsem se k řecké vzdělanosti dostal pozdě a jen povrchně, když jsem se jako prokonzul na cestě do Kilikie dostal do Athén, přece jsem tam kvůli potížím s plavbou pobyl po mnoho dní.

Participiální konstrukce

Přípustkový význam může mít jak **participium spojité** (18), tak **ablativ absolutní** (19). Přípustka vyplývá z kontextu, někdy může být naznačena výrazem *tamen*.

- (18) *Non valet tantum animus, ut se ipse videat, at ut oculus, sic animus se non videns alia cernit.* (Cic. *Tusc.* 1, 27, 67)

Duch není schopen vidět sám sebe, ale stejně jako oko, tak i duch poznává jiné věci, ačkoliv sám sebe nevidí.

- (19) ...[sc. oppidum] *propter latitudinem fossae murique altitudinem paucis defendentibus expugnare non potuit.* (Caes. *Gall.* 2, 12, 2)

Třebaže tam bylo jen málo obránců, nemohl to město dobýt kvůli širokému příkopu a vysoké zdi.

Parataxe

Také **souřadně spojené věty** mohou mít přípustkový význam. Ve větě vyjadřující přípustku se objeví **přípustkový konjunktiv**, tj. **konjunktiv prézentu** pro přítomnost (20) a **konjunktiv perfekta** pro minulost (21). Záporka je v tomto případě **ne** (20). Ve větě se dále mohou objevit částice **sane** „třeba“ nebo **quidem** „zajisté“. Do češtiny lze tyto věty přeložit stejně jako ostatní přípustkové věty nebo využít výrazy jako „třeba“, „dejme tomu, že“, „ať si“. Přípustkový konjunktiv prézentu se obvykle překládá indikativem přítomného a konjunktiv perfekta indikativem minulého času.

- (20) *Quare ne sit sane summum malum dolor, malum certe est.* (Cic. *Tusc.* 2, 5, 14)

Proto třebaže bolest jistě není největším zlem, přece je to zlo.

- (21) *Malus civis, improbus consul, seditiosus homo Cn. Carbo fuit. Fuerit aliis, tibi quando esse coepit?* (Cic. *Verr.* II 1, 37)

Gnaeus Carbo byl špatný občan, špatný konzul a buřič. Dejme tomu, že takový byl pro ostatní, kdy začal být takový pro tebe?

„Korektivní“ význam spojek *quamquam*, *etsi*, *tametsi*

Spojky *quamquam*, *etsi*, *tametsi* mohou vyjadřovat **komentář** k předchozí informaci nebo ji **upřesňovat** či **vyvracet** (22). Tato funkce se někdy označuje jako *quamquam correctivum* „korektivní *quamquam*“. Do češtiny se tyto spojky překládají pomocí výrazů odpovídajících významovému odstínu v konkrétní větě, např. „ačkoli“, „vlastně“, „ovšem“ apod.

- (22) ...*firmissimum exercitum ex invicto genere veteranorum militum comparavit patrimoniumque suum effudit: **quamquam** non sum usus eo verbo, quo debui; non enim effudit: in rei publicae salute conlocavit.* (Cic. *Phil.* 3, 3)
 ...sestavil velmi silné vojsko z neporažených veteránů a rozházel tak svoje dědictví. Vlastně jsem nepoužil správného výrazu: dědictví nerozházel, ale vynaložil na záchranu státu.

Adverbiální funkce přípustkových spojek

Spojky *quamquam*, *etsi*, *tametsi* a *quamvis* se uplatňují také na úrovni věty jednoduché. V tom případě nemají vliv na použití slovesného způsobu ve větě.

Quamquam, *etsi*, *tametsi* mohou vyjadřovat vztahy mezi větnými členy a dodávat jménu nebo adverbium přípustkový významový odstín (23). I ve větě jednoduché mohou mít korektivní význam a vztahovat se k celé větě podobně jako částice „ano“ (24). Do češtiny se překládají pomocí výrazů „ačkoliv“, „a přece“, „vlastně“ apod. Mohou sloužit k přerušení řeči, srov. českou větu „Ačkoliv, co je komu po tom?“

- (23) *Sed legionarius miles, **quamquam rebus trepidis**, arma ordinesque retinebat.* (Tac. *hist.* 4, 18, 3)
 Ale voják z legií i za nepříznivé situace držel dál zbraně a bojové postavení.
- (24) ***Quamquam quid loquor?** Te ut ulla res frangat, tu ut umquam te conligas, tu ut ullam fugam meditere, tu ut ullum exsilium cogites?* (Cic. *Catil.* 1, 22)
 Proč o tom vlastně mluvím? Aby tě nějaká věc zlomila, aby ses už konečně vzpamatoval, abys začal přemýšlet nad útekem, abys uvažoval o vyhnanství?

Quamvis se vyskytuje ve spojení s adjektivy (25) nebo adverbii a vyjadřuje **míru vlastnosti** (viz výše). Protože je *quamvis* prostředkem vyjádření míry vlastnosti, nepoužívá

se obvykle ve spojení se superlativy. Do češtiny se překládá jako „jakkoli“ či pomocí jiných prostředků vyjadřujících intenzitu a míru vlastnosti (např. „sebe(lepší)“). Stejně jako *quamquam*, *etsi* a *tametsi*, může i *quamvis* přidávat k významu adjektiva či adverbia přípustkový významový odstín (26). Při překladu je třeba volit odpovídající výrazové prostředky, např. „třeba“, „třeba i“, „i“ apod.

(25) *Non modo unius patrimonium **quamvis amplum**, ut illud fuit, sed urbis et regna celeriter tanta nequitia devorare potuisset.* (Cic. Phil. 2, 67)

Při takové rozmařilosti by byl mohl spotřebovat nejen jakkoli velké dědictví jednoho člověka, jako bylo toto dědictví, ale i rychle prohýřit celá města a království.

(26) *Qui si me audissent, **quamvis iniqua** pace, honeste tamen viverent.* (Cic. fam. 7, 3, 6)

Kdyby mě byli poslouchali, žili by třeba i v nerovném míru, ale přece čestně.

Přehled

Spojky	<i>quamquam, etsi, tametsi</i> <i>cum</i> <i>etiamsi</i> <i>quamvis</i> <i>ut</i> <i>licet</i>	ačkoli, třebaže, i když, přestože ačkoli, třebaže, i když, přestože ačkoli, třebaže, i když, přestože, i kdyby třebaže, jakkoli, ačkoli třebaže, i když, ačkoli třebaže, i když, ačkoli, ať
Výrazy ve větě hlavní	<i>tamen</i>	přece, přesto
Způsoby	indikativ, konjunktiv (viz níže)	
Jiné způsoby vyjádření	vztažné věty s konjunktivem participiální konstrukce (participium spojité, ablativ absolutní) souřadně spojené věty	

Používání způsobů a časů

Spojka	Věta vedlejší	Věta hlavní
<i>quamquam</i>	indikativ	indikativ
<i>etsi</i>	indikativ	indikativ
<i>tametsi</i>	indikativ	indikativ
<i>cum</i> (<i>concessivum</i>)	konjunktiv podle souslednosti časů (význam jako ve větách s <i>quamquam</i> , <i>etsi</i> , <i>tametsi</i>)	indikativ
<i>etiamsi</i> (<i>etiamsi</i>)	indikativ, konjunktiv jako v podmínkových větách	indikativ, konjunktiv jako v podmínkových větách
<i>quamvis</i>	konjunktiv podle souslednosti časů nejčastěji konj. prez. a pf.	indikativ
<i>ut</i>	konjunktiv podle souslednosti časů často konj. prez. a pf.	indikativ
<i>licet</i>	konjunktiv přítomného (současnost), konjunktiv perfekta (předčasnost)	indikativ hlavních časů
vztažné věty	konjunktiv podle souslednosti časů (význam jako ve větách s <i>quamquam</i> , <i>etsi</i> , <i>tametsi</i>)	indikativ

Doplnění: tipy pro překlad

Překládáme-li **do češtiny** věty se spojkami *quamquam*, *etsi*, *tametsi*, *quamvis*, je třeba zjistit, zda uvozují přípustkovou vedlejší větu či zda mají adverbialní funkci ve větě jednoduché. Mají-li adverbialní funkci, může se ve větě vyskytnout slovesný způsob, který se po nich nepoužívá ve vedlejší větě (např. konjunktiv po *quamquam* nebo indikativ po *quamvis*). Konjunktiv po *quamquam*, *etsi*, *tametsi* se však může objevit i v případě, že uvozují vedlejší větu. Může k tomu dojít u poklasických autorů vlivem jiných spojek nebo v případě tzv. způsobové závislosti.

Některé spojky a konstrukce mohou mít kromě přípustkového i řadu jiných významů. Jedná se především o spojky *cum* a *ut*, vztažné věty a participiální konstrukce (participium spojitě a ablativ absolutní). Přípustkový odstín může naopak mít i podmínková věta. Přípustkový význam se buď zakládá pouze na kontextu, nebo je naznačen např. výrazem *tamen*. Konjunktiv ve větách s *cum*, *ut* a ve vztažných větách není sám o sobě pro přípustkovou interpretaci dostačující, protože se používá i ve větách s jiným významem (např. pro vyjádření příčiny po *cum causale*).

Při překladu **do latiny** je třeba nejprve rozhodnout, o jaký typ přípustky se jedná. Vyjadřuje-li přípustková věta potencialitu nebo nerealitu (v češtině se může objevit spojka „i kdyby“), používá se pro překlad spojka *etiamsi* se způsoby podmínkových vět. Je-li ve větě hlavní čas hlavní, lze českou větu uvozenou „i kdyby“ někdy přeložit i pomocí *licet* s konjunktivem. Pokud je ve vedlejší větě vyjádřena přípustka reálná, lze použít věty se spojkami *quamquam*, *etsi*, *tametsi*, *cum*, případně i *etiamsi* (zejména v případě všeobecněji platných tvrzení). Týká-li se přípustka zejména adjektiva nebo adverbia, u něhož lze vyjádřit míru vlastnosti (lze ho tedy např. stupňovat), je možné použít rovněž spojku *quamvis*.

Je možné také použít participiální konstrukce, které však obvykle vyjadřují pouze reálnou přípustku a řídí se pravidly platnými pro participium spojitě a ablativ absolutní.

